

Väljaandja:
Akti liik:
Teksti liik:
Jõustumise kp:
Avaldamismärge:

Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium
otsus
algtekst
03.10.2013
RT I, 10.10.2013, 4

**1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010
kehtinud redaktsioonis riigilõivuseaduse
§ 56 lõike 11 ja lisa 1 koostoimes, samuti
1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud
redaktsioonis riigilõivuseaduse § 57 lõigete 14 ja 20
koostoimes lisaga 1 põhiseaduspärasuse kontroll**

Vastu võetud 03.10.2013

RIIGIKOHUS

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEEGIUM

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-4-1-24-13
Otsuse kuupäev	3. oktoober 2013
Kohtukoosseis	Eesistuja Priit Pikamäe, liikmed Lea Laarmaa, Jaak Luik, Ivo Pilving ja Jüri Põld
Kohtuasi	1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis riigilõivuseaduse § 56 lõike 11 ja lisa 1 koostoimes osas, mis nägid ette, et halduskohtule kahju hüvitamise kaebuseesitamisel nõudes üle 3 500 000 krooni kuni 4 000 000 krooni tuli tasuda riigilõivu 160 000 krooni, samuti 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis riigilõivuseaduse § 57 lõigete 14 ja 20 koostoimes lisaga 1 osas, milles halduskohtu otsuse peale kahju hüvitamisenõudes üle 223 690 euro 76 senti kuni 255 646 eurot 59 senti tuli apellatsioonkaebuselt tasuda riigilõivu 10 225 eurot 86 senti, põhiseaduspärasuse kontroll.
Menetluse alus	Tallinna Ringkonnakohtu 29. mai 2013. a otsus haldusasjas nr 3-10-866
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

1. Tunnistada, et 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis riigilõivuseaduse (RT I 2008, 59, 330; RT I, 23.12.2010, 31) § 56 lõige 11 ja lisa 1 koostoimes olid põhiseadusega vastuolus osas, mis nägid ette, et halduskohtule kahju hüvitamise kaebuse esitamisel nõudes üle 3 500 000 krooni kuni 4 000 000 krooni tuli tasuda riigilõivu 160 000 krooni.

2. Tunnistada, et 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis riigilõivuseaduse (RT I 2010, 21, 107; RT I, 25.06.2012, 3) § 57 lõiked 14 ja 20 koostoimes lisaga 1 olid põhiseadusega vastuolus osas, milles halduskohtu otsuse peale kahju hüvitamise nõudes üle 223 690 euro 76 senti kuni 255 646 eurot 59 senti tuli apellatsioonkaebuselt tasuda riigilõivu 10 225 eurot 86 senti.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. Harju Maakohus arestisprokuröri taotlusel 2. märtsi 2007. a määrusega kriminaalasjas nr 07221000023 konfiskeerimise tagamiseks SV Capital OÜ raha Sampo Pangas (hiljem Danske Bank AS Eesti filiaal) ja Nordea Bank PLC Eesti filiaalis. Riigiprokuratuur vabastas 6. mai 2008. a määrusega arestitud raha. Kriminaalmenetlus lõpetati 23. detsembril 2010. a määrusega.
2. SV Capital esitas Riigiprokuratuurile 25. veebruaril 2010 taotluse kriminaalasjaga tekitatud kahju hüvitamiseks. Riigiprokuratuur jättis 23. märtsi 2010. a määrusega taotluse rahuldamata.
3. SV Capital OÜ pöördus 8. aprillil 2010 halduskohtusse kaebusega mõista välja avalik-õiguslikus suhtes tekitatud kahju 3 812 300 krooni 63 senti (243 650 eurot 38 senti), lisaks viivitusintress 21,9% aastas alates kahju hüvitamise taotluse esitamisest kuni kahju hüvitamiseni.
4. SV Capital OÜ taotles 6. septembril 2010 enammakstud riigilõivu tagastamist. Tallinna Halduskohus jättis kaebajataotluse 5. oktoobril 2010 määrusega rahuldamata. Määruse peale esitatud määruskaebuse jättis Tallinna Ringkonnakohus 7. juunil 2011. a määrusega rahuldamata ja halduskohtu määruse muutmata. Riigikohus jättis 12. septembri 2011. a määrusega asjas nr 3-7-1-3-354-11 määruskaebuse läbivaatamata ja selgitas, et tasutud riigilõivu tagastamata jätmise kohta saab esitada vastuväite apellatsioon- või kassatsioonkaebuses.
5. Tallinna Halduskohus jättis 13. aprilli 2012. a otsusega kaebuse rahuldamata jamenetluskulud poolte endi kanda.
6. SV Capital OÜ esitas apellatsioonkaebuse, milles palus halduskohtu otsuse tühistada ja uue otsusega kaebus rahuldada. Samuti palus ta tunnistada põhiseadusega vastuolus olevaks jakehtetuks riigilõivuseaduse (RLS) sätteid, mille alusel kaebaja oli tasunud riigilõivu kaebuse esitamisel halduskohtusse ja apellatsioonkaebuse esitamisel ning tagastada enammakstud riigilõivu riigilõivu põhiseadusvastasuse tõttu.

TALLINNA RINGKONNAKOHTU OTSUS

7. Ringkonnakohus jättis apellatsioonkaebuse rahuldamata.
8. Ringkonnakohus leidis, et põhiseadusvastasuse tõttu vaidlustatud normid on asjassepuutuvad. Kohtuspeepöördumise ja edasikaebedõiguse riive on olemas vaatamata sellele, et kaebaja oli riigilõivu juba tasunud. Kohus leidis, et riigilõivuseaduse erinevate redaktsioonide kehtimise ajal praeguses asjas tasuda tulnud lõivud halduskohtusse ja ringkonnakohtusse pöördumisel kehtisid samas määras, kuigi erinevad väärings. Riigikohus on leidnud, et sama hinnaga tsiviilasjas tasudatud sama suur riigilõiv on põhiseadusvastane. Riigikohus on lisaks seisukohal, et halduskohtusse kahju hüvitamise kaebuse ja selles asjas apellatsioonkaebuse esitamisel ei tule tasuda riigilõivu suuremas määras kuisama nõudesummaga tsiviilasjas. Sellest lähtuvalt tunnistas ringkonnakohus asjassepuutuvad normid põhiseaduse vastaseks ja jättis need kohaldamata.
9. Ringkonnakohus määras nii kaebuselt kui ka apellatsioonkaebuselt tasuda tulnud riigilõivuks mõlemal juhul 5656 eurot 18 senti, lähtudes kuni 31. detsembrini 2008 kehtinud riigilõivumääradest.

MENETLUSOSALISTE ARVAMUSED

Riigikogu

10. Riigikogu leiab, et enne 30. juunit 2012 kehtinud riigilõivude suurused olid ebaproportsionaalsed ja seetõttu põhiseaduse vastased.

SV Capital OÜ

11. SV Capital OÜ leiab, et normid olid põhiseaduse vastased, tuginedes seejuures ka mitmetel rahvusvahelistele õigusaktidele. Riigilõiv peaks olema kulupõhine, kuigi kahalduskohtumenetluses on riigilõivul alusetute ja pahatahtlike kaebustetõrjumise ülesanne. Kohtuliku kontrolli olemasolu avalik-õigusliku võimu üle on peamine demokraatliku riigi tunnus. Igapäevane kohtulik kontroll halduse üle on vajalik.
12. Miinimumriigilõiv halduskohtusse pöördumisel on 15 eurot ja seda peetakse piisavaks alusetute kaebuste ärahoidmiseks. Isikuid peab kohtlema võrdselt. Riigilõivuseadus nägimitmel juhtudel ette riigilõivu ülemäär. Riigi vastu kahjunõude esitamise on kallim. Sisuliselt ei ole vahet, kas kahju on tekitatud maksusumma määramisega või vara arestimisega, kuid esimesel juhul on lõiv kordi väiksem. See on vastuolus põhiseaduse (PS) §-ga 12. Praegu kehtiv maksimaalne riigilõivumäär 750 eurot täidab riigilõivu ülesandeid ja suuremat riigilõivu ei ole põhjust nõuda. Eestist kõrgema elatusasemega riigid peavad ka väiksemat lõivu piisavaks lõivu eesmärkide saavutamiseks.
13. Ka arvestades töötasualammäära ja seaduse järgi nõutavat minimaalset osakapitali suurust on enam kui 750 euro suurune riigilõiv põhiseadusega vastuolus. Justiitsministeeriumi andmetel ei ületa ühes kohtuastmes haldusasja läbivaatamise kulu ka praegu 1000 eurot. 750 eurot ületav riigilõiv on põhiseaduse vastane.

Riigiprokuratuur

14. Riigiprokuratuur nõustus, et normid võivad olla põhiseadusega vastuolus.

15. Normid on asjassepuutuvad. Samasse vahemikku kuuluva hinnaga tsiviilasjade puhul on Riigikohus sama lõivusuuruse põhiseaduse vastaseks tunnistanud. Riigikohus on samuti leidnud, et halduskohtusse kahju hüvitamise kaebuse ja selles asjas apellatsioonkaebuse esitamisel ei tule tasuda riigilõivu suuremas määras kuusama nõudesummaga tsiviilasjas.

Õiguskantsler

16. Õiguskantsleri hinnangul olid normid vastuolus PS § 15 lõike 1 esimese lausega, §-ga 11 ja § 24 lõikega 5. Normid olid asjassepuutuvad.

17. Riigikohus on olnud seisukohal, et kui menetlusosaline, kellelt nõutakse riigilõivu tasumist, lõivusuurusega ei nõustu, kuid maksab lõivu menetluse kiirema jätkumise huvidessiiski ära, saab ta esitada avalduse enamtasutud riigilõivu tagastamiseks. Kuiringkonnakohus lahendab kahju hüvitamise nõudes apellatsioonkaebust ning taotlust tunnistada riigilõivud põhiseaduse vastaseks ja tagastada nõutudenamtasutud riigilõivud, siis saab ringkonnakohus hinnata nii halduskohtus esitatud kahju hüvitamise kaebuselt kui ka apellatsioonkaebuselt tasutud riigilõivu sätestavate normide põhiseaduspärasust. Arvestades ringkonnakohtuotsuses viidatud Riigikohtu praktikat, on normid põhiseadusega vastuolus.

Justiitsminister

18. Justiitsminister leiab lähtuvalt varasemast Riigikohtu praktikast, et normid on põhiseadusega vastuolus.

19. Riigikohus on leidnud, et isik saab kuni kohtulahendi jõustumiseni nõuda enamtasutud riigilõivutagastamist ja kohaldatud riigilõivumäära põhiseaduspärasuse kontrollimist. Küsimus on kohtusse pöördumise õiguse võimalikus ebaproportsionaalses riives. Tsiviilasja samas hinnavahele tasuda tulnud sama suure riigilõivu on Riigikohus põhiseaduse vastaseks tunnistanud. Riigikohus on ka leidnud, et halduskohtusse kahju hüvitamise kaebuse esitamisel ei tuleks tasuda kaebuselt riigilõivusuuremas määras, kui tuleb tasuda sama nõudesummaga tsiviilasjas.

PÕHISEADUSEGA VASTUOLUSOLEVAKS TUNNISTATUD SÄTTED

20.1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud RLS § 56 lõige 11:

„(11) Halduskohtule kahju hüvitamiseks või alusetu rikastumise teel saadu tagastamiseks kaebuse esitamisel tasutakse riigilõivu 5 protsenti summast, mille väljamõistmist taotletakse, või vara väärtusest, mille tagastamiseks kohustamist taotletakse, kuid mitte alla 250 krooni ja mitte rohkem kui sama suure hagihinnaga hagi esitamisel tsiviilkohtumenetluses.“

21.1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud RLS lisa 1 väljavõte:

Tsiviilasja hind kuni, k.a	Riigilõivu täismäär
3 500 000	[---]
4 000 000	160 000

22.1. jaanuarist 2011 kuni 30. juuni 2012 kehtinud RLS § 57 lõiked 14 ja 20:

„(14) Halduskohtule kahju hüvitamiseks või alusetu rikastumise teel saadud tagastamiseks kaebuse esitamisel tasutakse riigilõivu 5 protsenti summast, mille väljamõistmist taotletakse, või vara väärtusest, mille tagastamiseks kohustamist taotletakse, kuid mitte alla 15,97 euro ja mitte rohkem kui samasuure hagihinnaga hagi esitamisel tsiviilkohtumenetluses.“

[---]

(20) Halduskohtu otsuse peale apellatsioonkaebuse esitamisel tasutakse riigilõivu sama palju, kui tuleb tasuda kaebuse esialgsel esitamisel halduskohtule, arvestades apellatsioonkaebuse ulatust.“

23.23. 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juuni 2012 kehtinud RLS lisa 1 väljavõte:

Tsiviilasja hind kuni, k.a	Riigilõivu täismäär
223 690,76	[---]
255 646,59	10 225,86

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

24.Kolleegium leiab, et kohaldamata jäetud normid olid kohtuasja lahendamisel asjassepuutuvad ning põhiseadusega vastuolus.

25.Riigikohtu üldkogu on 29. novembri 2011. aasta otsusega asjas nr 3-3-1-22-11 põhiseaduse vastasekstunnistanud 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis RLS § 56 lõike 11 koostoimes lisaga 1, mis nägi ette, et halduskohtule kahju hüvitamiseks kaebuse esitamisel tuli nõudelt 2 500 000 kuni 3 000 000 krooni tasuda riigilõivu summas 130 000 krooni. Praeguses asjas oli isikult kahju hüvitamise kaebuse esitamisel nõutud riigilõivu summa suurem – 160 000 krooni; samavõrd oli suurem ka otsusepeale apellatsioonkaebuse esitamisel eurodes tasuda tulnud riigilõiv – 10 255 eurot 86 senti.

26.Riigikohtupõhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium tunnistas 2. mai 2013. aotsusega asjas nr 3-4-1-9-13 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud RLS § 57 lõike 1 koostoimes lisaga 1 põhiseadusevastaseks osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 223 690 euro 76 sendikuni 255 646 eurot 59 senti tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 10 225 eurot 86 senti. Seega on Riigikohus praeguses asjas tasuda tulnud riigilõivu suuruse tsiviilasjas hagiavalduselt tasumise puhul juba kehtetuks tunnistanud. Nagu ringkonnakohus viitab, on Riigikohtupõhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium leidnud 11. detsembri 2012. aotsuses asjas nr 3-4-1-11-12, et halduskohtusse kahju hüvitamise kaebuse esitamisel ei tuleks tasuda riigilõivu suuremas määras kui sama nõudesummaga tsiviilasjas (punkt 52). Kolleegium jääb selle seisukoha juurde.

27.Lähtuvalt eeltoodustja eelviidatud lahendites esitatud argumentidest on kolleegium seisukohal, et 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis RLS § 56 lõike 11 ja lisa 1 koostoimes osas, mis nägid ette, et halduskohtule kahju hüvitamise kaebuse esitamisel nõudes üle 3 500 000 krooni kuni 4 000 000 krooni tuli tasuda riigilõivu 160 000 krooni, samuti 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis RLS § 57 lõiked 14 ja 20 koostoimes lisaga 1 osas, milles halduskohtu otsuse peale kahju hüvitamise nõudes üle 223 690 euro 76 senti kuni 255 646 eurot 59 senti tuli apellatsioonkaebusel tasuda riigilõivu 10 225 eurot 86 senti, olid põhiseadusega vastuolus. Riigikohtul puudub võimalus ja vajadus neid norme kehtetukstunnistada, kuna seadusandja on normid tänaseks ise kehtetuks tunnistanud.

28.SV Kapital OÜ leiab, et ringkonnakohtu määratud uus riigilõiv on samuti põhiseaduse vastane ja lõiv peaks olema 750 eurot. Kolleegium ei hinda praeguses põhiseaduslikkuse järelevalve asjas ringkonnakohtu määratud tasuda tulnud riigilõivupõhiseaduspärasust. Kui kaebaja ei nõustu ringkonnakohtu määratud lõivusuurustega, on tal võimalik neile vastu vaielda halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras (vt ka Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 7. mai 2013. aasta otsus asjas nr 3-4-1-11-13, punkt 23).

Priit Pikamäe, Lea Laarmaa, Jaak Luik, Ivo Pilving, Jüri Põld